

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/94/095/316	09 februari 1994

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 08/94)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

v/d [REDACTED]
[REDACTED]
Kolonel-KLu

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/94/095/316
d.d. 09 februari 1994

Aan:

Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

Intern:

HMID
HSV
HAI
HMA
Archief

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

08/94

(Afgesloten 091300 FEB 1994)

Bosnië-Herzegovina

Het afgelopen weekeinde is één 120mm-mortiergranaat ingeslagen op een marktplein in Sarajevo. Daarbij zijn vele tientallen doden en bijna 200 gewonden gevallen. De Moslims en Serviërs hebben elkaar beschuldigd van verantwoordelijkheid voor deze aanslag. Onderzoek door UNPROFOR-leden kon geen uitsluitsel geven over de herkomst van de granaat, en daarmee over de schuldvraag, onder meer omdat zich in het gebied waar het schot moet zijn gelost zowel Servische als Moslimstellingen bevinden. Het resultaat van het onderzoek wees er echter op dat het een bewuste en ongeprovoceerde aanval betrof.

Onduidelijk is welke belangen de Serviërs bij een dergelijke aanval zouden kunnen hebben. Weliswaar is één van hun doelstellingen de burgerbevolking van Sarajevo en andere Moslim-plaatsen te terroriseren om het moreel van de Bosnische strijdkrachten aan te tasten en zo mogelijk de Bosnische autoriteiten te dwingen alsnog in te stemmen met de door dezen nog altijd verworpen vredesregelingen. Ook vorige week hebben Servische artilleriebeschietingen dodelijke slachtoffers geëist in Sarajevo. De Serviërs hebben er echter in het algemeen blijk van gegeven hun optreden te doseren om ongewenste politieke en militaire gevolgen te vermijden. Hoewel een niet door de Bosnisch-Servische leiding goedgekeurde individuele actie niet kan worden uitgesloten, lijkt het onwaarschijnlijk dat de Bosnisch-Servische strijdkrachten de genoemde aanval in de huidige omstandigheden zouden hebben uitgevoerd.

De Moslims hebben daarentegen grote politieke belangen bij een dergelijke aanval, mits deze aan Serviërs kan worden toegeschreven. De Moslims weten dat hun politieke doelstellingen, te weten het behoud van Bosnië-Herzegovina als eenheidsstaat of zelfs maar het bevechten van een territoriaal coherent en economisch levensvatbaar gebied, slechts kunnen worden gerealiseerd door de Servische (en Kroatische) militaire veroveringen deels terug te draaien. Aangezien het vrijwel uitgesloten is dat zij dit doel met de hen momenteel ten dienste staande militaire middelen kunnen bereiken, is hun enige hoop gelegen in vergroting van de buitenlandse militaire betrokkenheid bij het conflict en in opheffing van het embargo op wapenaankopen door de Bosnische regering. Ook in het verleden hebben zij herhaaldelijk de eigen burgerbevolking beschoten bij pogingen dit doel te bereiken. Tegen deze achtergrond moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat de beschieting van zaterdag j.l. eveneens door Bosnische eenheden is uitgevoerd. Inmiddels hebben diverse Bosnische functionarissen onderstreept de internationale gemeenschap medeverantwoordelijk te houden voor het bloedbad in Sarajevo en met hernieuwde kracht aangedrongen op opheffing van het wapenembargo, alsmede op luchtaanvallen op Servische stellingen rond de hoofdstad.

De Bosnisch-Servische politieke en militaire leiding heeft de verantwoordelijkheid voor de beschieting op Sarajevo van de hand gewezen. De Chef Staf van de Bosnisch-Servische strijdkrachten, Milovanovic, heeft geëist dat UNPROFOR een nieuw onderzoek naar de gang van zaken instelt, waaraan ook door Servische deskundigen kan worden deelgenomen. Indien UNPROFOR dit verzoek weigert, dreigde

[REDACTED]

Milovanovic elke samenwerking met de VN-vredesmacht of andere internationale hulpverleningsinstanties te beëindigen. De Bosnisch-Servische politieke leider Karadzic stelde zelfs dat eventuele luchtaanvallen op Servische stellingen zouden leiden tot een volledige chaos in Bosnië-Herzegovina, waardoor de veiligheid van buitenlanders in het land niet meer zou zijn gegarandeerd. Dit kan worden gezien als een verkapt dreigement met represailles tegen UNPROFOR of andere hulpverleners in geval van luchtaanvallen.

De aanslag op Sarajevo heeft inderdaad de discussie over de noodzaak en wenselijkheid van luchtaanvallen rond Sarajevo een nieuwe impuls gegeven. De Amerikaanse regering heeft gesteld dat deze aanslag, hoewel de verantwoordelijkheid ervoor niet vast te stellen is, past in een patroon van beschietingen op burgerdoelen door Servische artillerie en daarom vraagt om definiëring van een gepast antwoord daarop in NAVO-kader. Ook de Secretaris-Generaal van de VN, Ghali, heeft inmiddels een formeel verzoek gedaan aan de NAVO om voorbereidingen te treffen voor luchtaanvallen op artilleriestellingen rond Sarajevo. De Russische minister van Buitenlandse Zaken Kozyrev heeft echter onderstreept dat dergelijke aanvallen vermoedelijk zullen leiden tot terugtrekking van buitenlandse militairen uit Bosnië-Herzegovina, uit vrees voor represailles, en tot een verdere escalatie van het conflict. Bovendien heeft Kozyrev de afgelopen dagen nogmaals onderstreept dat in zijn visie nieuwe besluitvorming in de Veiligheidsraad noodzakelijk is alvorens de VN kan besluiten tot luchtaanvallen in Bosnië-Herzegovina.

Inmiddels heeft de NAVO besloten de VN te vragen de Serviërs een ultimatum te stellen. Volgens dit besluit worden de Serviërs bedreigd met luchtaanvallen, tenzij zij het beleg van Sarajevo binnen zeven tot tien dagen opheffen. Daartoe zouden zij hun zware wapens tot 30 kilometer van de stad terug moeten trekken, dan wel onder toezicht van UNPROFOR plaatsen. Overigens worden in de tekst de Moslims eveneens uitgenodigd hun zware wapens rond Sarajevo onder VN-controle te stellen. In de ontwerptekst wordt de VN ook opgeroepen Sarajevo onder haar eigen gezag te plaatsen. Over de praktische uitvoering van deze voornemens bestaat nog veel onzekerheid. De afgelopen dagen had Frankrijk, dat zich in het recente verleden herhaaldelijk sceptisch heeft getoond over voortzetting van de vredesoperatie in Bosnië-Herzegovina, opnieuw bedreigd zijn troepen op korte termijn uit UNPROFOR terug te trekken, tenzij aan de Serviërs een ultimatum zou worden gesteld. Andere landen die een bijdrage leveren aan UNPROFOR hadden juist bedenkingen geuit tegen luchtaanvallen uit vrees voor represailles tegen hun troepen.

Op 10 februari zal een nieuwe ronde van de besprekingen over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina worden gehouden. De Bosnische president Izetbegovic had reeds vóór de aanslag van zaterdag j.l. laten weten dat hij weinig heil ziet in nieuwe onderhandelingen, maar tevens aangegeven dat zijn regering niet beoogde de besprekingen te boycotten. Inmiddels heeft zijn plaatsvervanger Ganic gesteld dat de Bosnische politieke leiding in beginsel instemt met omvorming van Bosnië-Herzegovina tot een federatie van vier kantons. Elk van de bevolkingsgroepen zou in zijn visie één kanton domineren en het vierde, waarin geen van hen de meerderheid zou vormen, zou door hen gezamenlijk bestuurd worden. De federale regering zou volgens dit voorstel slechts beperkte bevoegdheden krijgen.

Overigens heeft Izetbegovic begin deze week opnieuw voorgesteld Bosnië-Herzegovina om te vormen tot een Unie van regio's met een gemengde bevolking. Onduidelijk is hoe dit voorstel zich verhoudt met dat van Ganic en welk van beide ideeën leidraad zal zijn voor de Moslims in de komende onderhandelingen. De Kroaten hebben van laatstgenoemd voorstel inmiddels afstand genomen en erop gewezen dat Izetbegovic hiermee in feite teruggrijpt op voorstellen van meer dan

[REDACTED]

een jaar geleden voor een unie van drie niet op etnische basis gevormde gebieden.

Karadzic heeft inmiddels aangegeven bereid te zijn tot nadere besprekingen over een eerder voorstel om Sarajevo te demilitariseren en op te delen in twee delen, die onder auspiciën van de VN onder respectievelijk Servisch en Moslim-bestuur zouden worden geplaatst. Dit zou volgens Karadzic kunnen leiden tot vermindering van de wederzijdse spanning rond de hoofdstad en daardoor een eerste stap kunnen vormen in de richting van een alomvattende vredesregeling.

Vermoedelijk ligt aan de geciteerde uitspraken van zowel Serviërs als Moslims een streven ten grondslag om tegen de achtergrond van de aanslag op Sarajevo en de discussies over eventuele buitenlandse militaire acties hun constructieve opstelling in het vredesberaad te illustreren. Het is in dat kader mogelijk dat zij ook tijdens de komende onderhandelingen blijf zullen geven van een zekere flexibiliteit. Met name is denkbaar dat de Serviërs, die moeten vrezen dat een vergroting van de buitenlandse betrokkenheid bij de oorlog uiteindelijk kan leiden tot het (gedeeltelijk) ongedaan maken van hun veroveringen in Bosnië-Herzegovina, zullen instemmen met maatregelen ter vermindering van de spanningen rond Sarajevo. Vooralsnog zijn er echter geen aanwijzingen dat zij, of de andere strijdende partijen, zodanige concessies zullen doen dat een vredesregeling tot de mogelijkheden gaat behoren.

Ook internationaal bemiddelaar Owen heeft gewaarschuwd voor optimisme over de komende onderhandelingsronde. Hij riep de internationale gemeenschap op bereid te zijn een "onvolkomen vrede" te aanvaarden, omdat een regeling die aan de wensen van alle partijen tegemoetkomt niet tot de praktische mogelijkheden zou behoren. Owen toonde begrip voor het verlangen van landen die aan UNPROFOR deelnemen om hun eenheden terug te trekken. Hij wees er echter op dat humanitaire hulpverlening noodzakelijk blijft en verwierp derhalve een terugtrekking op korte termijn. Owen stelde dat alle strijdende partijen in beginsel instemmen met demilitarisering van Sarajevo onder VN-auspiciën en gaf aan dat dit voorstel tijdens de komende onderhandelingen prioriteit zou krijgen.

Overigens heeft de Bosnisch-Kroatische leider Boban aangekondigd zijn functie ter beschikking te stellen en derhalve ook niet meer te zullen deelnemen aan de vredesbesprekingen. De positie van Boban stond al enige tijd onder druk, vermoedelijk met name omdat de Kroatische president Tudjman ontevreden was over zijn relatief eigenmachtige optreden. Om die reden nam Boban reeds enige tijd niet meer deel aan de vredesbesprekingen. Denkbaar is dat Tudjman Boban gebruikt als zondebok voor de conflicten tussen Kroaten en Moslims en voor de daarbij begane oorlogsmisdaden, alsmede voor de precaire militaire situatie van de Bosnische Kroaten. Naar alle waarschijnlijkheid zal Boban worden opgevolgd door de Bosnisch-Kroatische minister van Buitenlandse Zaken Akmadzic.

Karadzic heeft zich de afgelopen dagen opnieuw voorwaarden gesteld voor een eventuele heropening van het vliegveld van Tuzla voor humanitaire hulpverlening. Nadat de Serviërs eerst al uiting hadden gegeven aan de vrees dat dit vliegveld door de Moslims zou worden gebruikt voor aanvoer van wapens, stelde Karadzic nu dat VN-vluchten naar Tuzla de Moslims gelegenheden zouden bieden om nieuwe incidenten te creëren en deze als Servische agressie te presenteren. Overigens had Rusland vorige week aangeboden 50 waarnemers te stationeren op het vliegveld van Tuzla om erop toe te zien dat het vliegveld niet voor wapentransporten zou worden gebruikt.

In Bjeljina (noord-Bosnië) zijn enkele tientallen tanks van het type T-34 waargenomen, wellicht ten behoeve van een nieuw te vormen eenheid. Denkbaar is dat deze uit een depot van de voormalige Territoriale Defensie-eenheden afkom-

[REDACTED]

stig zijn, omdat deze eenheden vaak met verouderd materieel waren uitgerust. Het is echter ook niet uitgesloten dat de betreffende wapens vanuit Servië geleverd zijn, omdat Bjeljina is gelegen aan een belangrijke aanvoerweg vanuit Vojvodina. De afgelopen weken waren er reeds vaker geruchten van wapenleveranties vanuit Servië aan de Bosnische Serviërs. In ieder geval lijkt de melding vanuit Bjeljina het vermoeden te bevestigen dat de Bosnische Serviërs zich voorbereiden op nieuwe offensieve operaties in noord-Bosnië.

Kroatië

De Veiligheidsraad heeft vorige week de aanwezigheid van reguliere Kroatische eenheden in Bosnië-Herzegovina veroordeeld en de Kroatische regering opgeroepen binnen twee weken een begin te maken met terugtrekking van deze eenheden. Impliciet werd bedreigd met strafmaatregelen indien aan deze oproep geen gehoor zou worden gegeven. De Kroatische regering heeft inmiddels herhaald dat er slechts Kroatische troepen in het wederzijdse grensgebied zijn ter bescherming van het Kroatische territorium. Zij heeft aangekondigd dat zij, indien de Veiligheidsraad toch sancties tegen het land zou uitvaardigen, alle vluchtelingen uit Kroatië zal verwijderen. Dit zou volgens haar enkele honderdduizenden personen betreffen. Tevens heeft Kroatië bedreigd dat het in geval van sancties met alle beschikbare middelen zal proberen de door de Serviërs gedomineerde gebieden in het land te "bevrijden". Vooralsnog is het onwaarschijnlijk dat het Kroatische bewind hiertoe daadwerkelijk zal overgaan zo lang de militaire en politieke situatie in Bosnië-Herzegovina nog niet is uitgekristalliseerd. Door met name het Westen te bedreigen met een omvangrijke vluchtelingenstroom en met veiligheidsrisico's voor UNPROFOR-personeel in het land, hoopt Kroatië waarschijnlijk de internationale gemeenschap te weerhouden van het instellen van sancties tegen het land.

Onlangs heeft de minister van Buitenlandse Zaken van de Krajina, de "Servische Republiek" in Kroatië, Jarcevic, verklaard dat de recent gemelde overeenkomst tussen Servië en Kroatië ook in het voordeel van de Krajina kan werken. Zo stelde Jarcevic de heropening van de snelweg Zagreb-Belgrado, een van de belangrijkste elementen van die overeenkomst, afhankelijk van uitbreiding van UNPA-west, die deze snelweg doorkruist, tot de Hongaarse grens. Meer in het algemeen maakte hij in ruil voor gebruik van transitroutes door de Krajina aanspraak op toegang van zijn land tot een Adriatische haven. De aanspraken van Jarcevic zullen onaanvaardbaar zijn voor Kroatië, omdat zij de economische overlevingskansen van de Krajina kunnen verhogen. Overigens zijn er aanwijzingen dat de Kroatische Serviërs hun strijdkrachten in verhoogde paraatheid hebben gebracht. Dit kan een reactie vormen op de bovenvermelde Kroatische dreigementen met hernieuwde militaire operaties tegen de UNPA's.

Volgens "Joegoslavische" persberichten hebben de Kroatische autoriteiten de afgelopen dagen Kroatische mannen in de weerbare leeftijd die zijn geboren in Bosnië-Herzegovina gedwongen dienst te nemen in de Bosnisch-Kroatische strijdkrachten (HVO). Zelfs zouden zij dergelijke Kroaten uit andere landen hebben ontvoerd en naar Bosnisch-Kroatisch grondgebied hebben overgebracht. Denkbaar is dat de Kroatische autoriteiten op deze wijze de HVO willen versterken. Meer voor de hand ligt echter dat de "Joegoslavische" media met deze meldingen een rechtvaardiging willen geven voor het arresteren van Bosnisch-Servische vluchtelingen die hun dienstplicht ontdoken in "Joegoslavië".

Servië/Montenegro

De Montenegrijnse regering heeft in antwoord op vragen in het federale "Joegoslavische" parlement afstand genomen van het streven naar opheffing van het Montenegrijnse ministerie van Buitenlandse Zaken. Zij behoudt zich, in overeenstemming met de Montenegrijnse Grondwet, het recht voor om onafhankelijk internationale betrekkingen aan te knopen en te onderhouden. Daarmee geeft

[REDACTED]

Montenegro aan bezwaar te hebben tegen het proces waarin de bevoegdheden van republikeinse instellingen geleidelijk worden overgenomen door federale instanties, waarna de republikeinse afdelingen worden zouden opgeheven. Met name gezien het verschil in grootte tussen Servië en Montenegro impliceert dit proces een geleidelijke servisering van de "Joegoslavische" staatsinstellingen. Enkele weken geleden waren er al aanwijzingen voor Montenegrijnse bezwaren tegen opheffing van de republikeinse ministeries van Defensie. Het is overigens hoogst twijfelachtig in hoeverre Montenegro daadwerkelijk een van Servië onafhankelijke buitenlandse politiek zal kunnen (blijven) voeren.

Conclusie/voorzicht

De recente mortieraanval op een marktplein in Sarajevo heeft een nieuwe impuls gegeven aan de discussie over noodzaak en wenselijkheid van (NAVO-)luchtaanvallen op stellingen rond de Bosnische hoofdstad. De mortieraanval dient in de praktijk met name de politieke doelen van de Moslims, die het incident inmiddels hebben aangegrepen voor nieuwe pleidooien voor buitenlandse militaire interventie en opheffing van het wapenembargo tegen hen. Mede gezien enkele precedents dient rekening te worden gehouden met de mogelijkheid dat de aanval door Moslimstrijdkrachten is uitgevoerd.

De Bosnische Serviërs hebben bedreigd dat (westerse) luchtaanvallen op doelen in Bosnië-Herzegovina kunnen leiden tot een zodanige destabilisering van de situatie dat de veiligheid van buitenlanders niet meer kan worden gegarandeerd.

De komende dagen zal een nieuwe ronde worden gehouden in de besprekingen over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina. Hoewel de Serviërs en Moslims er belang bij hebben hun goede wil te tonen, blijft het vooralsnog hoogst twijfelachtig of zij bereid zullen zijn tot zodanige concessies dat een doorbraak kan worden bereikt. Toezeggingen over een eventuele demilitarisering van Sarajevo liggen in dat kader nog het meest voor de hand.

De Veiligheidsraad heeft gezinspeeld op mogelijke sancties tegen Kroatië in verband met de betrokkenheid van dat land bij de strijd in Bosnië-Herzegovina. De Kroatische regering heeft hierop gereageerd met het impliciete dreigement dat dergelijke sancties een nieuwe vluchtelingenstroom zullen veroorzaken, met name naar west-Europa. Ook heeft het bedreigd met een verheviging van de strijd rond de UNPA's, die zou leiden tot nieuwe veiligheidsrisico's voor het UNPROFOR-personeel.